

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA O'TKAZILAYOTGAN ISLOHOTLAR VA
ZAMONAVIY YONDOSHUV

Salimova Saltanat Raximovna

Surxondaryo viloyati boysun tumani 4-sonli DMTT tarbiyachisi

Tojiyeva Shaxnoza Norqobilovna

Boysun tumani 4-sonli DMTT tarbiyachisi

Abdulxayeva Nozima Alisherovna

Boysun tumani 4-son DMTT tarbiyachisi

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimidagi islohotlar sotsializatsiyasi keying yillarda amaliyotga tatbiq qilingan ishlar samarasi tahlil qilingan. Tahlil " O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha talim va tarbiya tog'risida"gi qonuni hamda "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risidagi 802-son qarori talablaridan kelib chiqqan holda amalga oshirilgan.

Kalit so'zlar: maktangacha ta'lim, islohot, bola shaxsi, ijtimoiylashuv, pedagogtarbiyachi, tarbiya, yo'l xaritasini, moslashuv, rivojlanish.

Abstract. The article analyzes the effect of socialization of reforms in the system of preschool education in Uzbekistan, carried out in subsequent years. The analysis was carried out on the basis of the requirements of the Law of the Republic of Uzbekistan "On preschool education and training" and Resolution No. 802 "On approval of the State standard for preschool education and training".

Keywords: preschool education, reform, child's personality, socialization, teachereducator, upbringing, roadmap, adaptation, development.

Vatanimiz ertangi kuni va istiqbolini hal qiladigan hozirgi yosh avlodni munosib ravishda kamolga yetkazish ta'lim -tarbiya sohasini zamonaviy darajada uzluksiz takomillashtirib borish bilan bog'liq. Bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olishni kengaytirish, maktabgacha ta'lim xizmatlaridan foydalanishni yanada yaxshilash ularning to'laqonli hayot faoliyati uchun qulay shart- sharoitlarni ta'minlash va ijtimoiy hayotga faol jalb etish oldimizga qo'ygan eng dolzarb vazifadir.«Bola dunyoga kelganidan boshlab, unda aynan maktabgacha bo'lgan yoshda aqliy faollik oshadi, axloqiy-estetik va jismoniy xislatlar shakllanadi. Shu bois ham kelgusi yillarda maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirish borasidagi strategik maqsadimiz – ijtimoiy ahvolidan qat'i nazar, bog'cha yoshidagi har bir bolani ushbu ta'lim yo'nalishi bilan to'liq qamrab olish uchun zarur

sharoitlarni yaratishdan iborat...»[1]. Ushbu maqsadlarni ro'yobga chiqarish maqsadida 2017 yilda O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etildi. Ta'lim sohasidagi o'zgarishlar sharoitida, bir tomondan, uning barcha sohalarida sezilarli o'zgarishlar, ikkinchi tomondan, ilmiy-texnikaviy taraqqiyot, ta'lim tabiati va mazmunidagi o'zgarishlar sohani rivojlantirish uchun muhim va maqbul strategiyani ishlab chiqish hamda yangicha yondashuv va yechimlarni talab etishi tabiiy. Bu borada jamiyatdagi ijtimoiy qarashlarning, tegishli ilmiy tadqiqotlarning rivojlanishidagi izlanishlar va bashoratlarni tahlil qilish zarurati ham paydo bo'lmoqda, bunday tahlillarni faqatgina ilmiy-tanqidiy va ijodiy yondashuvlar asosida chuqur bilim va erkin fikrlarga tayanibgina amalga oshirishi mumkin. Tezkor va axborotlar zamonida kundalik turmush, jamiyatdagi odamlar orasidagi ozaro munosabat shakllari barchadan, xususan pedagoglardan bolalarga nafaqat ta'lim berishni, balki, birinchi navbatda, yuqori natijalarga erishish va ijtimoiy munosabatga kirishish zaruriyat ekanligini anglatishga doirligini bolalarga anglatish va ularning individual qobiliyatlarni ochib berishga qaratilishi talab qilinadi. Bugungi kunda jamiyatda mavjud bolgan turli sohalardagi qarama-qarshiliklarni faol va konstruktiv tarzda hal eta oladigan, ijodiy yondashuv, tashabbuskorlik qobiliyatiga ega shaxslarga bo'lgan ehtiyojni ta'minlash dolzarb muammo hisoblanadi. Yuqoridagi dolzarb muammoning yechimiga erishish uchun esa, eng avvalo bolalarda individuallikni rivojlantirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, meyorlar va qoidalarga amal qilish ko'nikmalarini kamol toptirish talab etiladi. Bunda asosan jamiyatning faol transformatsion qatlami hisoblangan pedagog-xodimlarning faoliyatiga tayanib ish ko'rish maqsadga muvofiqdir. Chunki milliy ta'limimizda talablarni bajarishga qodir hisoblangan jamiyatning faol, ijodiy, tashabbuskor subyekti pedagog-xodimlargina bunday ehtiyojini ro'yobga chiqarishga qodir. Ular bolalarni nafaqat umuminsoniy qadriyatlar, tamoyillar bilangina tanishtirib qolmasdan, ularga o'zligini anglatish va qobiliyatlarini aniqlash bilangina cheklanib qolmay, mustaqil fikr va faoliyat yuritishga undash singari ta'lim va tarbiya birligining asosiy tamoyiliga tayanib ish ko'rishlari talab etiladi. [1] Ushbu tamoyilni amalga oshirishda yosh avlodga ta'lim va tarbiya berish tizimni zamonviy darajasiga erishish uchun jamiyatning bugungi talablariga javob bermaydigan dogmatik holatlardan voz kechish lozimligini ko'rsatadi. Bu degani biz eski usullardan voz kechib, yangi pedagogik texnologiyalarni amaliyotga tadbiq etish orqali ta'limimizni zamonaviy talablar asosida rivontirishimiz zarurligini anglatadi. Ammo, shuni alohida qayd etishimiz zarurki, bolalar ongi va xulq-atvorini shakllantirish, tizimdagi inqirozni bartaraf etishda biz baribir buyuk allomalarimizdan qolgan

ma'naviy va madaniy merosilarga tayanishimiz, bu bebaho merosni keyingi avlodlarga etkazish vazifasini esa yosh avlodga anglatishimiz nazarda tutiladi.[2] Bizning fikrimizcha, bunday sharoitda tarbiya va ta'limning yangi tizimini yaratish orqali masalaga yechim topish mumkin bo'ladi. Ma'lumki, ta'lim-tarbiyada faqatgina qadriyatlar, mavjud bilimlar va ijtimoiy tajribagagina tayanib qolmasdan, ta'lim tizimini ongli ravishda boshqariladigan maxsus bilimlar bilan birga yangisini yaratishning asosiy tamoyillarini aniqlash lozim bo'ladi. Shuni alohida qayd etish joizki, qayerdagi ta'lim tizimi inqirozga yuz tutar ekan u yerda oilaviy tarbiya ham inqirozga uchraydi. Buning oldini olish uchu albatta ta'lim tizimini yangilash, samarali islohotlarni amalga oshirish zarur bo'ladi. Shu o'rinda yangi ta'lim tizmining ilmiy asoslari haqida gapiradigan bo'lsak, unda bir qator savollar tug'ilishi tabiiy: ota-onalar maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda yetakchi muassasa sifatida harakat qila oladimi? Oila faol, ijodiy, moslashuvchan shaxsni tarbiyalashni ta'minlay oladimi? Ota-onalarning o'zlarida hayotning yangi sharoitlari va talablariga "moslashish" jarayoni qanday sodir bo'lmoqda? Yuqoridagilardan ayon bo'ladiki, ta'lim tizimi yangilanayotgan davrda, ya'ni, ta'lim ongli ravishda boshqariladigan va maxsus bilimlarga asoslangan jarayon sifatida bo'y ko'rsatayotgandagina eng muhim vazifalar maktabgacha ta'lim sohasida real amalga oshirilishi lozim. Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning sifati, mazmuni va yo'nalishi zamon talablariga qanchalik mos kelishiga e'tibor qaratilishi va bu boradagi kamchiliklarni tezlik bilan bartaraf etilishi talab etiladi.[3] Hozirgi vaqtda kattalar tomonidan bolalik va bolalar dunyosini noaniq idrok etish holatlari mavjudligi ko'zga tashlanadi va shu bilan birga bugungi kunda bola kim, uning

maqsadi, rivojlanishning mohiyati nimalarda aks etadi, u kim bo'lishi kerak va qanday ta'lim-tarbiya olishi kerak, degan savollarga asosli javob olish juda qiyin. Shulardan kelib chiqqan xolda bizning nazarimizda falsafa, psixologiya, sotsiologiya, pedagogika kabi ilmiy bilim sohalarida ham inson tabiatining ko'p jihatlari to'g'risida yetarlicha chuqur g'oyalar mavjud bo'lishiga qaramay, bu fanlar zamonaviy inson rivojlanishining qonuniyatlari to'g'risida, xususan maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida zarur bilimlarga ega emasligi ko'zga tashlanadi va o'z navbatida, maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish ahamiyatini ham oshiradi. Bugungi yangilanayotgan O'zbekistonda maktabgacha yoshdagi bolalarning davr talabiga mos tarzda zamonaviy g'oyalar va tushunchalar, bola shaxsiga yo'naltirilgan, yangi o'quv dasturlariga asoslangan ta'lim talablari, shaxs, faoliyat va ijtimoiy tuzilish nazariyasidan kelib chiqqan xolda ish yuritish muhim ahamiyat kasb

etmoqda. Mazmunan olib qaraganda bolalarning rivojlanish jarayoni biz yuqorida aytib o'tganimiz qadriyatlar, meyorlar, bilimlar, xulq-atvor shakllari, barchaga ma'lum bir madaniyat qirraqlari sifatida munosabat, sotsializatsiya jarayoni bilan tanishish imkonini beradi. Shu jihatdan olib qaralganda bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimidagi islohotlarda ham bolaning ijtimoiylashuvi va sifatli ta'lim-tarbiya olishi bosh omil sifatida qaralgan. Ushbu omliga tayangan xolda maktabgacha yoshdagi bolalarni ta'lim-tarbiya berish masalalari ham alohida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bundan ko'zlangan maqsad zamonaviy talablar asosida maktabgacha ta'lim tizimini barpo etishdir. Bu borada davlatimiz tomonidan sohaning moddiy ta'minoti ham ta'minlanganligi e'tirofqa loyiq. Edilikdagi navbat esa maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berish ishini sifat jihatidan yangi pog'onaga ko'tarishdir. Har doim millat taqdiri va ravnaqi ilm marifatni yukaltirish ishi dastavval maktabgacha ta'limdan boshlanishini anglagan xolda maktabgacha yoshdagi bolani tarbiyalash, bola ongida, tafakkurida, xulq-atvorida hayotga va jamiyatga bo'lgan munosabatlarni tizimli tarzda kamol toptirishdan boshlangan desak mubolag'a bo'lmaydi. Bolalarimizga shunday ta'lim-tarbiya berishimiz lozimki, ular o'z meniga ega bo'lsin, jamiyatga tez ijtimoiylasha olsin.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi qonuni - 2019 yil 16 dekabr
2. 2020 yil 22 dekabrda "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida"gi 802-son qarori.
3. Nazirova G.M. Maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagogik jarayonlarni takomillashtirish Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (phd) dissertatsiya. Toshkent 2019 yil
4. Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan yangi Davlat talablari. – T.: 2018.
5. Ниязметова, Р. Х., & Эшчанова, Г. Н. (2013). Некоторые вопросы обучения восприятия и выразительному чтению русскоязычных учащихся на уроках узбекского языка. Молодой ученый, (12), 506-508.
6. Gaynazarova G.A. Actual Problems of Continuous Qualification Improving of Preschool Educational Institution Tutors // Eastern European Scientific Journal. Ausgabe, ISSN 2199-7977, DOI 10.12851/EESJ201808. – Germany, 2018.– №4 – Pp.104-109. (13.00.00; №3)

7. Ёзиева, У., & Абдиева, Ф. (2021). Maktabgacha ta'lim tashkiloti samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muammolari. *Общество и инновации*, 2(11/S), 111-114.